

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím: „Pestnek artzképe”

Forrás: Pesti Hirlap

Bp.

1922.4.23

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

655(064)

Hely

Idő

„1922”

Személy

„Pestnek artzképe.”

A magyar Bibliophil Társaság ma, vasárnap, kiállítást nyit meg az Iparművészeti Múzeum csarnokában. A kiállítás anyaga: a régi Pest és Buda könyvekben, képekben. A múlt, amely itt feltárul, a XVI. század elejével kezdődik és bezárul 1830-nál.

Ez az érdekes és szép anyag két nagy részre oszlik. Az egyik rész Buda három ostromának kora 1686-ig, a másik nagy csoport a múlt század elejét varázsolja elénk. Az első csoport távolabb áll mai érdeklődésunktől, de muzeális értékével talán ez a becsesebb.

Históriás énekek, régi könyvek. Az első latin nyelvű könyv, 1491-ből, amelyben előfordul ez a szó: „budawara”, Urbanus Keym pompás nyomtatványai, Heckel könyve, mindkettő budai könyvnyomtatók, 1513-ban, Micsoda kultúra lehetett Budavárában ekkoriban, hogy a budai könyvnyomtatók ily testes és finom és nagyszerű könyveket adtak ki! Aztán Bonfinius kodex, vaskosan és szélesen és mellette olasz és német krónikák Budáról. Akkoriban kissé a világ közepe voltunk. Az 1686-os nagy ostromhoz angol, olasz és német tudósok lepték el a császári tábornokot, bármily hihetetlenül hangzik: haditudósítók. Itt látjuk ezeknek az ós-haditudósítóknak röpíratait, mint például: „A Journal of the Siege and Thaking of Buda by the Imperial Army”. Itt hever Contavius Camillo pápai követ ur kézíratos föliánsa, amely rengeteg őszinte dolgot árul el a budai udvari életről.

Rengeteg metszet kíséri e három ostrom idejét. Vannak köztük jámboran mulatságosak, édesen nalkák. Legtöbb érdekeseget jelentenek a néző számára Enea Vico metszetei.

Nézzük, elmerülve, Mátyás budai palotáját. Modern rekonstrukció, dr. Lux Kálmán hatalmas műve. Ő — egy mérnök — külön megtanult latinul, hogy

Bonfini műve alapján s a megtalált romokból s emlékekből ezt a gyönyörű rekonstrukciót véghezvihesse. Fejedelmi, óriási vár. Nürnberg régi csipkés épülettömbjeire vagy a Hradsinra emlékeztet. Tárt szemmel nézzük: a rekonstrukció parányi részletekig pontos. Százszor szebb, százszor művészibb, mint a Vár mai képe. Egy érdekes kis képen egymás fölött rajzolva látni a Mátyás vára és a mai vár kontúrjait. A mai: megfekszi, agyonnyomja a várhegyet. A Mátyásé: könnyeden és isteni tör az ég felé, felmagasodó házaival, gyönyörű kapuival, sugárzó tornyaival. Milyen büszkeség lett volna őskulturánk e fénylő bizonyosságát, ezt az építészeti csodát újra életre hívni annakidején Buda fölött! Mennyivel művészibb lett volna...

A biedermeier korszak József nádor idejével kezdődik. Mennyire szerethették a nádorispánt magyarjai, akik félszázados ünnepére „nemzeti örömemlékeket” adtak ki finom papíron, „örömdalok”, versek, füzetek hirdék ezt a szeretetet. Itt látjuk a Palatinus nagy olajképét és Enden jólismert rajzát eredetiben.

Egy óriási látképen elénk tárul az akkori Pest-Buda: korabeli festmény. Érdekes, hogy ezt a képet Reggióban vette a magyar tulajdonosa, ötven forintért. Még pedig: mint Lisszabon látképét. Dehogya pontta volna meg az olasz antikváriusnak a magyar ársárló, hogy ez az ő fővárosa! Megvette poton pénzért, mint Lisszabont.

Rudolf Alt képe, a Gellérthegyről festve, rendkívül szép. Itt már nagy és szép az ifjú város: Pest s még lüktető és hatalmas a régi Buda. Rengeteg metszet, rajz és festmény van ez időkből a falakon és vitrinekben. Különösen érdekesek az árvíz-képek.

Nagy volt akkor a művészet szeretete. 1838 március 16-án a Duna előtti a várost, Franz Mayer

„bürg. Schiffmeister” éjszaka megmenti roskadozó házából Stephan Kaszás „magister der Chirurgie” urat egész családjával egyetemben. A hálás kirurgus olajba festeti a jelenetet s a kép fölé a századokig hirdeti Franz Mayer derekasságát.

Ekkoriban roppant divatos a Lőészegylet. Nagyszerű céltáblákat festenek, várkastély merev toronnyal, körülötte a vármegyék őscimerei, a felhőkben felírás leng: Tzélra ügyelj!

És a töméntelen színes metszet: elfogódva nézzük ezeket az eltűnt házakat és tereket. Az alagutat, az Alsó Duna-sort, a Felső Duna-sort, nagykalapos rácokkal, paradés hatonákkal, krinolinós hölgykösorúval. Minden oly tiszta, oly egyenes, oly új. A

Theatrom piatza — hová lett? A Hotel Mayer — hová lett? A pesti Viggyógy- és edző intézet két kis egymásharagasztott csűr vagy pajta, de a kép szerényen megjegyzi, hogy az egyik szárny még csak terv, még megépítendő! A Rottenbiller-utca 77-ben, amint Pál-lik Béla megfestette: két apró ház és üres tér, sár-tenger, közepén havas széna-asztal... Egy-két középület mellett, úgy látszik ebben az időben a pestiek a szállodákra a legbüszkébbek. Minduntalan egy metszet: ez a Jägernhorn, ez a budai Hidszálló...

Hiszen büszkéek is lehettek rá. Mint egy számlán látjuk: „Mayer Károly, a Hid Vendégfogadó haszonbérloje Budán” a hoteljében, amely „alkalmas 30 szobát, jóízű ételt és italait” kínálja, két szobáért egy napra és két gyertyával 2 forint 50 krajcárt számlázott a vendégétől. A Jägernhornban négy reggeliért 36 krajcárt fizetett a vendég...

Lisznyay Kálmán füzeteit árulgatták az utcán: a „Komlókeri Cimboradalok”-at. Tekintélyes füzetekben jelennek meg a „Regelő”, az „Athenaeum”, a „Figyelmező”, amely Vörösmarty lapja és az „Auróra”, alapítva Kisfaludy Károlytól, folytatva Bai-

za.“ De vannak furcsa elmés dolgok is. Például a „Hut-Kalender“. Kerek papírlap, rajta az év minden napja, ép befér egy cilinderkalapba. A gáláns levág a bucsucsók után nyomban bejegyezheti kalapja mélyén a találka napját . . . Nemkülönben kedves könyvecske lehet ez is: „Aranytanácsok vándorló mesterlegényeknek utravalóul.“

Barabás rajzol politikai karrikaturákat. Apró képek, alattuk szöveg. 1846-ból. Legalul a cenzori jegyzés: „Kihagyván a kitörölteket, kinyomathatik. Csery József kir. könyvbíráló.“ A bökkenő csak épen az, hogy a könyvbíráló ur valamenyi szöveget kitörölt a kis rajzok alól . . . A cenzura tehát akkoriban is elég bölcsen működött.

A budai népszínházban, mint a szinlap hirdeti, 40 krajcár volt egy „numerirte Platz“. A pestbudai hangász-egyesület is szorgalmasan működött. *Elsler Fanny*ről röpiratok, emléklapok jelentek meg, a híres táncosnőnek egész kis irodalma volt.

Meghökkenve olvassuk egy 1834-beli füzetke címét: „Egyetlen egy mód a Magyar Játékszin célirányos megalapítására. Irta: Egy hazafi.“

Ezt jó lenne tudni. Ezt ma is jó lenne tudni. Ezt a célirányos, egyetlen egy módot.

•

A társaság és kiállítás kitünő rendezője, dr *Kremmer Dézső*, nagy, kulturális szolgálatot tesz nekünk ezzel a kiállításukkal. Egyrészt magángyűjteményekből, rejtett helyekről a közönség elé tárták ép az egyesített Budapest ötvenéves évfordulójának közeledtén ezeket az értékes dolgokat. (Hiszen például csak a XVI. századbeli budai könyvek gyűjteménye, alig pár darab, *Ballagi Aladár* tulajdona, mintegy ötven millió értéket képvisel.) Másrészt pedig, épen mai megtiport állapotunkban büszkeség eldicsekedni multunk e szép panorámájával s oly időkkel, amikor a Budát ostromló magyar katonák kis, kerek, fekete dobozakkal keckáztak, kis faérmekkel, amiken büszke Budavára művészi módon volt kifaragva, oly művészettel, 1686-ban, melyet a szomszédos győzőknél ma is hiába keresnénk.

B. A.